

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петър Кирилов Нешев, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, член на Научно жури по процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ на Сезгин Мюмюн Бекир, съгласно Заповед № РД-6-463/22.11.2018 г. на Директора на ИИНЧ-БАН.

Относно: представен дисертационен труд на тема „Его състояния и житейски позиции в професионалната реализация на личността“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.2. „Психология“ с научна специалност: „Обща психология (Психология на личността)“ с автор Сезгин Мюмюн Бекир

Представеният за защита дисертационен труд е задълбочено и аргументирано изследване на актуален и значим проблем от областта на съвременната обща психология. Разработваната проблематика е изследвана целенасочено и систематично. Авторът компетентно обяснява и посочва онези значими личностни качества и житейски позиции, които определят успешната професионална реализация на личността. Дисертационният труд се състои от увод, три глави, основни изводи от изследването, приноси на дисертационния труд, заключение, използвана литература, приложения и е в обем от 164 страници. Ползвани са 228 научни източника, от които 37 на кирилица и 191 на латиница. Дисертационният труд съдържа 51 таблици, 4 фигури и 4 приложения.

В първа глава със заглавие „Теоретични предпоставки при изучаване връзките на его състоянията, житейските позиции и професионалната реализация на личността“ докторант Бекир извършва сполучлив сравнителен анализ на различни научни обяснения и теоретични подходи към личността. Една от силните страни на труда е в разкриване на психологическата специфика на его състоянията като детерминанти на кариерното развитие и професионална реализация на личността. Тук много точно е посочена и ролята на житейските позиции за извършване на професионалния избор на личността.

В тази част авторът отделя съществено място на теорията за транзакционния анализ, предложена от Ерик Бърн. Той представя основните личностни конструктори в транзакционния анализ – его състояния и житейски позиции. Сезгин Бекир описва четири базисни житейски позиции, които използва за целите на изследването (с. 19). Позицията „Аз

съм добър, другите също“, която характеризира личността като общителна, емпатична и демонстрираща равнопоставеност в отношенията. Позицията „Аз съм добър, а другите не са“, която е присъща за авторитарната личност, подчертаваща собствената важност и възприемаща другите като по-неспособни. Позицията „Аз не съм добър, а другите са“ определя личността като изпитваща чувство за непълноценност и трудно адаптираща се към средата. Позицията „Аз не съм добър, другите също не са“ се среща при личности с изградена негативна представа за себе си и другите.

Авторът разглежда и емпирични изследвания върху его състоянията и житейските позиции като личностни детерминанти на поведението. Той посочва обяснителните възможности, предимствата и приложимостта на транзакционния анализ в организационен контекст. Описани са особеностите на петте функционални его състояния – Нормативен родител, Обгрижващ родител, Възрастен, Адаптирано дете и Естествено дете и влиянието им върху упражняваната професия (с. 34). Също така са изяснени важни понятия като професия, работа, кариера, професионална реализация, удовлетвореност от кариерата, кариерен успех.

Във втора глава „Обща постановка на емпиричното изследване“ е описан и представен изследователски модел за очакваните връзки между его състоянията, житейските позиции и професионалната реализация на личността (с. 57, фигура 4). В тази част точно и ясно са формулирани целта и задачите на изследването. Авторът е издигнал една обща хипотеза и шест частни хипотези.

Един от силните моменти на дисертационния труд е пряко свързан с организирането и провеждането на емпиричното изследване. Сезгин Бекир извършва две пилотни изследвания за установяване на психометричните характеристики на методиките. Направена е и експертна оценка за проверка на съдържателната валидност на методиките. Добро впечатление правят методическият инструментариум на изследването, броят на изследваните лица, прецизната и коректна обработка на данните.

Докторантът провежда мащабно изследване сред 882 трудово заети лица на възраст между 20 и 78 години в седем професионални области от 28 населени на територията на цялата страна, от които 6 села, административни центрове и общини, 9 малки града, 12 областни градове и град София. В зависимост от длъжността, която заемат в организацията, изследваните лица са равномерно разпределени в позициите ръководител и изпълнител. Според професионалната реализация преобладават специалистите от публичния сектор, инженери и архитекти, специалисти в областта на финансите, като най-малко са представени лекарите.

В изследването са използвани въпросник за функционални его състояния, въпросник за субективно усещане за кариерен успех и въпросник за обективни кариерни фактори, като използваните въпросници

са адаптирани от докторанта за български условия. За изследване на житейските позиции е конструиран авторски самооценъчен въпросник, описващ конкретни личностни характеристики.

Емпиричните данни са обработени със статистическата програма SPSS – версия 19, като са използвани следните статистически анализи: дескриптивна статистика, Т-тест на Стюдънт за независими извадки, еднофакторен дисперсионен анализ, корелационен анализ, многофакторен линеен регресионен анализ.

В трета глава „Резултати от изследването на его състоянията, житейски позиции и професионална реализация на личността“ прегледно и в табличен вид са представени и систематизирани постигнатите резултати. Сезгин Бекир е анализирал индивидуалните и трудовите различия в изследваните променливи. Той посочва връзките между его състояния, житейски позиции и професионалната реализация на личността. Детайлно е обяснена и посочена свързаността на изследваните личностни характеристики със субективното усещане за кариерен успех. Чрез проведен йерархичен регресионен анализ докторантът проследява предиктивната роля на его състояния, житейски позиции, индивидуални и трудови характеристики върху удовлетвореността от кариерата (с. 121, таблица 41).

Авторът прави обосновани и стойностни обобщения:

Его състоянието Възрастен е значим предиктор на субективното усещане за кариерен успех при инженери и архитекти, финансисти, специалисти в публичния сектор, административни и технически специалисти.

Его състоянието Естествено дете е значим предиктор при специалистите по изкуства, инженери и архитекти, финансисти, административни и технически специалисти, като най-силна е ролята му при професии, характеризиращи се с креативност, независимост и свобода при взимане на решения.

Его състоянието Обгрижващ родител е значим предиктор за субективното усещане за кариерен успех при специалистите по здравни грижи и професии, свързани с обгрижване и предоставяне на здравни услуги (с. 135).

Постигнатите резултати и направените обобщения са ценни за процеса на индивидуално и организационно консултиране. Това според мен също е едно от многото достойнства на дисертационния труд.

Теоретичните и приложните постижения, представени в дисертационния труд са популяризирани в научните публикации на докторанта и в изнесените доклади на научни конференции.

Личните ми впечатления от научната и изследователската дейност на Сезгин Бекир са изцяло положителни. Той се откроява като съвестен, отговорен, мотивиран и вдъхновен изследовател на проблемите, по които

работи, публикува и представя убедително на научни конференции. Дисертационният труд като стил, проблематика, оригиналност, постигнати резултати е на високо научно ниво и може да служи като модел и пример за работата на настоящи и бъдещи докторанти.

Авторефератът представя адекватно и точно съдържанието, структурата, научните достойнства, водещите идеи, постигнатите резултати и приносите на дисертационния труд.

Научните и научно-приложни приноси на дисертационния труд са:

1. В дисертационния труд компетентно е изследвана удовлетвореността от кариерния успех и професионалната реализация в зависимост от личностните характеристики, определени от теорията за транзакционния анализ.
2. Представен е иновативен модел, чрез който може да се изследва влиянието на его състояния и житейски позиции върху професионалната реализация и усещането за кариерен успех.
3. Адаптирани са за български условия въпросник за функционални его състояния и въпросник за субективното усещане за кариерен успех.
4. Разработен е авторски въпросник за измерване на житейските позиции на основата на транзакционния анализ.
5. Практическата полза от проведеното изследване се изразява в разработване на профили на изследваните професионални групи за целите на професионалния подбор.
6. Практико-приложната значимост на резултатите от дисертационното изследване е пряко свързана с приложението на транзакционния анализ в кариерното консултиране и за повишаване на удовлетвореността от професионалната реализация на личността.

В заключение – представеният дисертационен труд на тема: „Его състояния и житейски позиции в професионалната реализация на личността” е много добре структуриран, теоретично е обоснован, проведено е мащабно емпирично изследване, резултати са обработени прецизно и са направени аргументирани изводи с конкретна практическа насоченост и приложимост. Всичко това ми дава достатъчно основания убедено да изразя положителното си становище и категорично да гласувам на докторант Сезгин Мюмюн Бекир да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по психология.

София, 18.12.2018 г.

Доц. д-р Петър Нешев